

מאגוסט לאלול: למה חוטפים מאתנו את התענוג מהעולם הזה? מבוסס על לקו"ש ד/1339

אנשים דתיים מסתובבים לפעמים עם כעס מודחק כלפי ריבונם של עולם: למה לקחת לנו את הטעם מהעולם הזה? מדוע עלינו להכחיש חלק מעצמנו ולהיאבק נגד התאוות הטבעיות? למה נתבע מאתנו להפסיד עונג, הנאה וחוויה מהבטחות העולם הזה?

הטרוניה עשויה לעלות בכל ימות השנה, אבל צצה שבעתיים במעבר החד מאגוסט לאלול. קריאת השופר שעוד רגע תעלה, תקרע יהודים מהים ומהבריכה, מהחופש והמנוחה, ובד בבד יצעק קול חרישי: למה הגיע האלול הזה פתאום?

מי שהמחיש זאת באומץ רב, היה העיתונאי ידידיה מאיר, ששיתף בכנות ובפקחות לפני כמה שנים: "בשבת באמצע אוגוסט התארחנו במלון על חוף ימה של נתניה. בליל שבת חיפשנו מניין ולא מצאנו עשרה, אבל בבוקר התקבצו יהודים כדי להתפלל ולקרוא בתורה. לקראת זאת השבת נאספנו שוב ופתאום נזכר מישהו שהשבוע יחול ראש חודש אלול. כך ששכחנו לברך הבוקר את ברכת החודש."

"שקט מביך התפשט מסביב. זה לא נעים לשכוח את 'מברכים אלול', החודש שפותח את ההכנה לימים הנוראים. אבל האמת היא שבסתר לבי הייתה לי תחושת הקלה: שמחתי שהרווחתי עוד כמה שעות של אוגוסט ולא הרסתי את החופש עם חרדת אלול..."

ובכן, איך נוכל להתחזק כנגד הרגשת ההפסד של עונג החיים?¹

אנו רוצים לפתח היום נקודה נפלאה, שהיא משנת חיים ממש. נתבונן בלשון נדירה שכותב הרבי מליובאוויטש והרבי עצמו מגדירה כתפיסה שפועלת "הקלה" בעבודה דחודש אלול. הרבי מפליא – מצד אחד - את עוצמת המשיכה והתאוה אל הקליפה, ומצד שני, מעניק עיניים חדשות אודות ההצגה הכי טובה בעיר שמתנהלת לנגד עינינו.

הבה נפתח את השיעור עם עיון רחב בפסוק הפותח את פרשת השבוע, "ראה". זה אחד הפסוקים המפורסמים והחשובים בספר "דברים" ואולם כל מילה בו תמוהה וצועקת ביאור יותר מחברתה.

התמיהה הגדולה היא: **כיצד מפרגן משה לקללה?** איך יתכן שמשה מציג התייחסות רחבת לב וכמעט חיובית לקללה הנוראה שניתנת כעונש חמור על רוע הבחירה של האדם?

נתחיל מההתחלה: השבוע מתקדמים שלב ועוברים ממוסר למצוות. עד כאן נאמרו שלוש פרשיות של תוכחה על חטאי המדבר. משה סיכם את מה שקרה, ניתח את האופי הבוגדני וכפוי הטובה שהוביל לנפילות ונתבע התנהגות אחרת לקראת העתיד בארץ ישראל. החל מפרשתנו, משה עובר אל הפן המעשי ומעניק שלוש פרשיות של מצוות – ראה, שופטים ותצא.

אבל אלו לא סתם מצוות, אלא כאן דחוס **הריכוז הגדול ביותר של מצוות בתורה**. בפרשת ראה ישנן 55 מצוות, בפרשת שופטים 41 מצוות ופרשת כי תצא היא המשובעת בכל התורה: 74 מצוות. כך ששלוש הפרשיות מלמדות **170 מצוות** שהן כמעט **שלושים אחוז** מכלל מצוות התורה.

¹ השאלה עולה גם בסיפור החסידי הבא: פעם שוחחו האחים הצדיקים רבי אלימלך ורבי זושא. שאל רבי זושא את אחיו: "מיילך אחי, איך נתת לאדם הראשון ליפול בחטא עץ הדעת? הרי לפי ספרי הקבלה, היו כל הנשמות כלולות בנשמתו הגרעינית של אדם הראשון. וכך גם אתה הסתרת בתוך נשמתו של אדם, וכיצד לא תפשת ידו שלא תקרב אל הפרי האסור?"

"זושא אחי, בכונה לא תפשתי ידו. כי אילו הייתי מונע אותו, היינו חיים בכל הדורות בתחושת הפסד: מה הפסדנו בטעמו של הפרי? כמה היו חיינו עשירים אילו חווינו את העונג של עץ הדעת? לכן עברנו על דברי ה', טעמנו ואכלנו ושילמנו את המחיר... וגילינו שאין שום דבר טוב במה שנראה מרחוק כל כך זוהר... גם כאן עולה הטענה שזה לא נכון? העולם מציע פיתוי ואושר ואיך אפשר לוותר בלי להרגיש הפסד והחמצה?"

כהכנה לכמות הדרישות והתביעות המקיפות שעלולות להבהיל את ישראל, משה מקדים את תפיסת החיים שלו. הנה רבי יוסף בכור שור, מבעלי התוספות, אודות פסוקי ההקדמה לפרשתנו:

1. בכור שור בפתח פרשתנו: עד כאן תוכחותיו על יראת שמים ומכאן מתחיל לסדר המצות [55] מצוות בפרשת ראה, 41 בפרשת שופטים ו-74 בפרשת כי תצא]. לפיכך מתחיל 'ראה אנכי נתן לפניכם' ותבחרו את הישר בעיניכם. אם תבחרו שמירת המצות - תתברכו ואם חילוף חילוף.

משה מבהיר את מה שלא רואים בהשקפה ראשונה. הוא אומר: דעו שהחיים הם כביש של שני נתיבים. כל אחד מקבל בחירה חופשית האם לנסוע בנתיב זה או בזולתו, אבל **אל תתבלבלו מכפל האפשרויות**: הן לא זהות. העובדה ששתי הדרכים אפשריות, יכולה ליצור תחושה ששתיהן לגיטימיות וזה לא משנה באיזו דרך בחרת. לכן דעו שזו מובילה לברכה וזו לקללה. החיים הם לא בחירה בין פרגית לאסאדו, אלא בין סוכריה לרעל. זו מביאה לתוצאה אחת והאחרת לתוצאה הפוכה.

יתירה מכך: משה מודע לעמדת הפתיחה הנחותה של המצוות. היצר מעדיף חיי נוחות והנאה, על פני עול המצוות שמכריחות ללכת מעבר לעצמנו. זאת ועוד: הרשעים מקבלים שכרם בעולם הזה ואילו הצדיקים רק בעולם הבא. לכן מדגיש משה את הצורך **להתבונן רחוק ולהיות רואים את הנולד**. יהודי צריך סבלנות ולבכר את הטווח הארוך על פני הטווח הקצר. הנה מדרש מושלם:

ילקוט שמעוני ריש פרשתנו: שמא יאמרו ישראל הואיל ונתן המקום שתי דרכים – דרך החיים ודרך המוות - נלך באיזו שנרצה? תלמוד לומר: 'ובחרת בחיים'. למה הדבר דומה? משל לאחד שהיה יושב על פרשת דרכים והיו לפניו שני שבילים, אחד שתחילתו מישור וסופו קוצים, ואחד שתחילתו קוצים וסופו מישור. היה מודיע את העוברים ושבים: אתם רואים את השביל הזה שתחילתו קוצים בשתיים ושלוש פסיעות ואולם סופך לילך למישור, ואתם רואים שביל זה שתחילתו מישור בשתיים ושלוש פסיעות ואולם סופך לילך לקוצים. כך אמר משה לישראל: אתם רואים את הרשעים שהם מצליחים בשנים ושלושה ימים בעוה"ז וסופן ללקות באחרונה, כי לא תהיה אחרית לרע, ואתם רואים צדיקים שמצטערים בעולם הזה בשנים ושלושה ימים וסופן לשמוח באחרונה, שנאמר להיטבך באחריתך.

בכך מבאר הגר"א את הלשון "ראה נתתי לפניכם ברכה וקללה" ולא כמו בפרשת ניצבים: "את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע". שכן בעוד שחיים ומוות טוב ורע הם מדיים וברורים כשמש, "ברכה" ו"קללה" הם מושגים עתידיים שצריכים סבלנות כדי לראות את ההתפתחות שלהם.

נעבור לדברי משה עצמם:

2. דברים יא: ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה: את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלוקיכם ... והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' אלוקיכם וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם.

וכאן עולות שאלות עצומות על רוח הפסוק הכללית ועל כל מילה בו, כפי שהארכו בכל הדורות:

אור החיים: צריך לדעת למה אמר לשון 'ראיה' על הדברים [ולא 'שמיעה']? עוד אמרו 'אנכי' עוד למה אמר לשון יחיד – 'ראה', כיון שכל הפרשה בלשון רבים נאמרה?

אלשיך: מהו לשון 'נותן' ואין לשון מתנה צודקת בזה [שכל הנותן בעין יפה הוא נותן]?

התמיהה הכללית בפסוק היא: מה רוחב הלב והגישה המקרבת השורה על הפסוק? כיצד אומר משה "אנכי נותן לפניכם היום ... את הקללה"? מה פתאום נוקט לגבי (הברכה ו)הקללה את הלשון האישית והנעלית "אנכי" שנאמרה בעשרת הדברות? עוד לא ברור הלשון "נותן .. את הקללה" והרי יש כלל הלכתי ידוע: "כל הנותן בעין יפה הוא נותן?". הלשון "נותן" קשור עם מתנה והוא מבטא את רוחב הלב של הנותן ואת קרבתו למקבל. לכן כשאדם אומר לשון מתנה, מפרשים אותו במובן הרחב ביותר של הנתינה. למשל כשאדם אומר לחברו "אני נותן לך קרקע", מפרשים שהתכוון לתת גם כל מה שנמצא מעל הקרקע?

נרחיב גם בתמיהה הראשונה של האור החיים² אודות הלשון הנדירה "ראה": הפועל החשוב ביהדות הוא שמיעה, כמו שאמר משה עצמו בפרשיות הקודמות - "שמע ישראל ... והיה אם שמוע", "והיה עקב תשמעון את הדברים", ובכלל בספר דברים מובא לא פחות מ-92 פעמים הפועל "שמע", במובן של הקשיבו, התבוננו, הפנימו ושימו לב.

ההעדפה של השמיעה על הראייה נושאת מובן עמוק: החידוש של היהדות על פני הדתות האחרות הוא במוכנות **ליותר על כוח הראייה ולעבוד ישות מופשטת שאי אפשר לצפות בה**. רק לשמוע אותה במובן של הקשבה, התבוננות ודמיון. כמו שאומר משה בפרשת ואחנתן: **"קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם רואים זולתי קול"**. מנגד, תרבות יוון למשל, היא וויזואלית והישיגה הגדולים נראו לעין. היוונים הציגו מופעים ומחזות, הם הגישו לעולם את היפות ביצירות האמנות, הפיסול והאדריכלות שמשביעות את העין. מה, אם כן, פשר התביעה הנדירה "ראה"?

מעבר לשאלות הללו, עולה תמיהה גדולה ממנה נתחיל את ביאורינו:

דברים יא, כו: ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה – תרגום אונקלוס: אנא יהיב קדמיכון יומא דין ברכן ולוטין. תרגום יונתן בן עוזיאל: אנא סדר קדמיכון יומא דין ברכתא וחילופא.

בעוד שאונקלוס מתרגם את המילה "קללה" כתרגומה הידוע: "לוטין", קללות, התרגום יונתן בוחר בתרגום תמוה: **"וחילופא"**. היינו שמשה מציג את הקללה כתחליף של הברכה. **מה שבא במקומה**. כמו שיש חלב אם ויש תחליפי חלב, יש מנוע מקורי ומנוע תחליפי, יש ראש ממשלה ויש ראש ממשלה חילופי, וכך יש ברכה ויש תחליף לברכה – אלטרנטיבה שבאה במקומה – הקללה.

וכל אחד תמה: איך הקללה היא תחליף הברכה? הרי היא היפך הברכה וניגודה הגמור? כמו לומר שהעוני הוא תחליף העושר או החולי ח"ו תחליף הבריאות? (במיוחד שהדבר מעמעם ופוגע בעצם האזרה של משה? הרי כוונתו לחדד ולהדהד את הפער הגמור בין שתי הדרכים, הברכה והקללה, וכאן יוצא שהוא מקרב ומשווה בין הדרכים ומציג את הקללה כחילוף הברכה)?

הנה תמיהתו של הרבי מליובאוויטש בליקוטי שיחות יט/133: 'חילופא' שייך בין שני עניינים שונים שיש ביניהם דמיון ולכן שייך להחליף ביניהם, אבל לא בין שני דברים הפוכים כמו ברכה וקללה?

מה אפוא המסר המהותי שמסתתר מאחורי הרוח החיובית ששורה על הצגת הקללה?

ב. השאלות הקשות מכריחות את האור החיים להציג הסבר מרענן ומקורי מחוץ לקופסה: במילים "ראה אנכי נותן", מתכוון משה על **עצמו ולא על הקב"ה**.

משה בא ללמד את הכלל הראשון עבור המוכיח: **אל תיתן עצות, תהיה שותף**. אל תדבר מבחוץ, אלא תיכנס תחת האלונקה ותהיה חלק מהבעיה ורק אז תוכל לתת פתרון.

תוכחה, מעצם טבעה, מאיימת על השומע. היא מערערת את שיווי המשקל ותובעת שינוי. לכן חושיו נדרכים וצוברים התנגדות, והטענה הראשונה שעולה: אתה מבין אותי בכלל?! איך אתה שנולת קדוש וטהור, מבין את המחיר שתובע השינוי? לפיכך עושה משה דבר מדהים: הוא יוצר חיבור עם השומעים. הוא מדבר **מנקודת המבט שלהם** ואומר: התנסיתי בעצמי במה שאני תובע מכם.

משה אומר: "ראה אנכי" – **על עצמו**. כלומר, אנכי נמצא על השולחן ומדבר מניסיוני האישי. משה לא נולד כמלאך בעולם העליון, הוא לא חי חיי פרישות נטולי ניסיונות, אלא טעם את העולם במלוא עוצמתו: הוא גדל בבית החשוב בעולם - בית פרעה, הוא היה גבר גבה קומה ויפה תואר, הוא זכה בעושר, הוא חווה קנאה ותחרות והתמודד בעצמו עם קנאה באחרים – וממרום ניסיונו הוא אומר: תאמינו לי, הבחירה היא אמנם חופשית, אבל המחירים שונים לחלוטין. זאת ברכה וזאת קללה.

² ראיתי בספרו של הרב יונתן זקס, שיג ושיח. וראו עד"ז בארוכה בלקוש חלק ו יתרו אודות "רואים את הנשמע", שמתן תורה היה התגלות נדירה שראו את מה שבדרך כלל רק "שומעים", היינו מתבוננים ומפנימים.

3. אור החיים: לפי שבא להבחירם בעולם העליון ולהמעיט טובות עולם הזה, וכדי שיתאמתו אצלם הדברים צריך שהמוכיח יהיה בו שני עניינים: שיכיר הכרה חושית בטוב העליון, והשני שהשיג טוב עולם הזה וקניניו, כי אם המוכיח יהיה מושלל מקנייני עולם הזה - לא יאמנו דבריו. כי יאמרו שאם היה טועם הנאות העולם הזה, לא היה ממאיסו ובוחר בזולתו. ולזה אמר 'ראה אנכי', פירוש אלי תראה ותצדיקו ותשכילו להצדיק הדברים, כי הוא השיג טוב עולם הזה כי היה גדול מאוד וגבור ומלך ועשיר.

וכמה נושאים הדברים מסר לכל אחד: יהודי בעצם קיומו הוא מוכיח. בעל צריך להוכיח את אשתו ולהיפך. הורה מוכיח את ילדיו. רב מוכיח את תלמידיו. אדם מוכיח את חבריו ושכניו. וכאן צריכים לזכור את הלקח של משה: תהיה אמפתי. כלומר, אל תדבר בשם הצדק, אלא תיקח בחשבון את נקודת המבט של השומע. תנסה לעמוד במקומו ולהבין את אשר הוא חווה.

הרבי מליובאוויטש האריך בנקודה הזו בהקשרים אחרים (התוועדויות תשמ"ו ד/454) והוסיף סיפור חד: פעם עזר האדמו"ר האמצעי בפתאומיות את פגישות היחידות. אנשים המתונו ימים ושבועות, אבל הכל פסק. אחרי זמן גילה הרבי מנבכי נפשו: "כשנכנס אלי אדם ליחידות ומתלונן על בעיה ברוחניות, איני משיב לו עד שאני מוצא בעצמי משהו מזה. כך בא המענה מתוך שייכות לשואל ולא כיועץ זר. אולם באותו יום נכנס אדם והתלונן על חטא שפל שלא יכולתי למצוא מעין דמעין אצלי. הרגשתי כאילו נוצר נתק ביני ובין הציבור ואיני יכול עוד לשמש כמדריך. לכן הפסקתי היחידות..."

בכך מבאר הרבי הלכה תמוהה שנחשבת לחוק הסתום בתורה: "פרה מטמאת את הטהורים ומטהרת את הטמאים". כלומר, הכוהנים שמעורבים במעשי הפרה – השחיטה, השריפה, ההזאה וכו' – נעשים טמאים בטומאה קלה וצריכים טבילה במקווה.

והתמיהה צצה מאליה: מה מטמא? איך מים שמטהרים אחד הופכים להיות מטמאים עבור אחר? כמו לומר שכל איש רפואה בודק קורונה, חייב להידבק בעצמו! אלא מלמדת התורה את סוד הטיפול והגשת העזרה: אל תחלק עצות, תנסה לעמוד במקום זה שסובל. כדי להציל טובע בים הגדול - אי אפשר לעמוד על שפת הים ולחלק הוראות. צריך להסתכן, לקפוץ למים הסוערים ולהתרטב. ולכן ה'פרה מטמאת את הטמאים – בתנאי שהיא מטמאת את הטהורים'. בתנאי שהמטהר יורד לרמת הטמא וחש את מה שהוא חווה ומרגיש את נקודת המבט שלו. אכן המחיר הוא שהכהן נטמא בעצמו בטומאה קלה, אבל בלי להיכנס תחת האלוונה – אי אפשר להציל חולה.

שליח חשוב כתב חוברת עם תשובות מעמיקות לשאלות בענייני תורה ומצוות. הרבי כתב מענה חד וחרף אודות כללות החוברת: "כשאדם שואל שאלה, צריכים לענות לשואל ולא לשאלה..."

הצדיק רבי נחמן מברסלב מעביר את המסר דרך 'משל ההינדיק' המפורסם, שמובא בהערה³.

עד כאן ביאורו של האור החיים על הפסוק, שהוא בהחלט מקורי ומרענן, אבל הוא נראה רחוק מפשוטו של מקרא. מכאן נתקדם אל התפיסה החסידית המקיפה ששופכת אור על כלל השאלות.

ג. משה עושה דבר מדהים ונותן את הגדולה במתנות: הוא חושף את מהות הקליפה. הוא מסיר את הכיסוי החיצוני מעל הפיתוי של התאוה ומגלה במה מדובר. ברצותו להקל את הבחירה בטוב, הוא אינו מסתפק רק באזהרה, אלא חותר תחת יסודות הקללה וחושף את היסודות עליה עומדת.

³ נסיך מכובד השתגע וטען שהוא תרנגול הודו. הוא פשט בגדיו, זחל תחת השולחן ואסף את העצמות והפירורים מהקרע. פסיכולוגים דיברו מילים יפות, רופאים רשמו תרופות, אבל הוא דחה את כולם. הם אינם מבינים אותו, הוא תרנגול הודו. פעם בא חכם אחד והתיישב על הרצפה לידו. החכם פשט את בגדיו, צעד על ארבע ואכל את הפירורים מתחת לשולחן. כששאל הנסיך את החכם מיהו, אמר החכם שהוא תרנגול הודו. אחרי כמה שבועות שהתרנגולים התיידדו, לבש החכם חולצה ואמר שתרגולי הודו לובשים חולצה. הסכים הנסיך ללבוש חולצה. אחר כך לבש החכם מכנסיים, שכן גם תרגולי הודו לובשים מכנסיים וגם הנסיך לבש מכנסיים. טיפס החכם על השולחן ואכל מאכלים מתוך הצלחת, וגם הנסיך הצטרף, עד שחזר לשפיותו...

משה אומר (ראו לקו"ש יט שם): תבינו, **מדובר בהצגה הכי טובה בעיר**. עד כמה שהקליפה נראית מבהילה ומאיימת, היא בסך הכול תחליף של הברכה. היא ברכה בצורה אחרת! הקליפה אינה עצמאית וחיצונית, כאויבת של הקדושה שעומדת בפני עצמה. אלא **"ראה אנכי נותן"** – "אנכי מי שאנכי", הדרגה העליונה שהתגלתה בהר סיני, "נותן" בתור מתנה יקרה ומובחרת - את הקללה.

עוצמת התשוקה והתאוה אל החטא – שנתפסת כאילו באה ממקור עצמאי ואפל – באה מהמקור העליון ביותר. שכן כך נוצרת האפשרות לבחירה בטוב. ככל שהתאוה גדולה יותר – כך הבחירה בטוב גדולה יותר. ולכן הקללה היא לא מה שנראה מרחוק: היא לא אויב חיצוני, אלא קדושה בתחפושת. היא עצמה מתחננת כביכול לאדם: תהיה חכם להעמיק ולהבין את מה שמאחורי. אמנם אני מאיימת, אבל כל מטרתי היא להביא אל הצד השני – **שתדלג עלי ותייצר את הבחירה בטוב**.

בסוף פרק ט בתניא, מביא רבינו הזקן מספר הזוהר את משל "הזונה": כלפי חוץ היא מתאמצת לפתות את בן המלך, אבל היא עצמה מבקשת שהוא לא יתפתה. כי אז שכרה יוכל מהמלך.

וכמובן, הסרת הכיסוי מקילה דרמטית את המלחמה: שכן בעוד שאדם עלול לחוש בצער: אני מפסיד את הקליפה. אני מוותר על ההנאה והעונג של הצד השני, האמת היא שלא מפסידים כלום, אדרבה: מתעלים אל מה **שמעבר לאותה הנאה ומגיעים אל המטרה והתכלית שלה** עצמה: הבחירה בטוב.

וכל אחד מרגיש את זה: ככל שהנאת החטא גדולה, הנאת האיפוק והדחייה שלה – גדולים יותר.

למה הדבר דומה? הנה סיפור מרטיט ורב עוצמה (שלא ראיתו בשיחות): היה אדם שחז"ל דיברו עליו ביראת כבוד. גדולי החכמים היו מזכירים את שמו בהערצה וראו בו את גדול הדור, מישהו חשוב מהם. שמו מוזכר בשני מקומות בגמרא (שבת נ, ב וסנהדרין לא, ב), רש"י מספר את סיפורו בקצרה, והמעשה מובא בהרחבה גדולה בספר "חיבור יפה להישועה" פרק כז, שכתב רבי ניסים גאון.

4. סנהדרין לא, ב: שלחו מטבריה למר עוקבא בבבל, שיעור פניו היה קורן כאור פני משה שהיה בן בית אצל הקב"ה – רש"י: מצאתי בספר הגדה שהיה מר עוקבא בעל תשובה, שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא [צער] ונפל בחולי, ואשת איש היתה. לימים נצרכה ללוות ממנו, ומתוך דוחקה התרצתה לו, וכבש יצרו ופטרה לשלום ונתרפא. וכשהיה יוצא לשוק היה נר דולק בראשו מן השמים, ועל שם כך קרי ליה רבי נתן דצוציאת במסכת שבת נ, ב [צוציאת מלשון התנוצצות האור על ראשו].

הסיפור בהרחבה (הועתק בהערה⁴): מר עוקבא היה איש עשיר ומצליח. פעם נתן עיניו באישה בשם חנה שהייתה אשת איש. כיון שנמנעה ממנו, חלה בחולי הלב ונפל למשכב. הרופאים הסכימו שעליו לבוא אליה כדי להציל חייו, אבל חכמים אסרו זאת. הציעו הרופאים שרק תבוא ותדבר עמו, אבל החכמים אסרו כל קשר שתכליתו עריות.

במשך הזמן התרפא מחוליו, אבל בינתיים בעלה של חנה הסתבך בחובות ונאסר בבית הכלא. יום אחרי יום הייתה באה לבקרו והוא היה צועק במר גורלו שאינה עושה די כדי להושיע אותו. פעם אמר לה: יש בעיר עשיר גדול ושמו מר עוקבא, לכי ובקשי ממנו הלוואה שתעמיד אותי על הרגליים. נחרדה האישה ולא רצתה ללכת. אבל הוא דחק בה ולא נותרה לה ברירה. הלכה לעשיר העיר והוא כמובן רשם לה צ'ק גדול, ואז תבע אותה.

היא הייתה חלשה וחסרת אונים, נפולה ברגע השפל של חייה. חנה אמרה: "אני נתונה בידך ככל שתרצה, אבל אנא תשלוט ביצרך". הוא התכוון להכריח אותה, אבל אז נתנה לו דרשה עמוקה שהדהימה אותו (כדלקמן). הוא התעלה על יצרו הבוער ופטרה לשלום. שבה עם הצ'ק לבעלה והוא תיאר לעצמו מה המחיר ששילמה וסירב לשוב אליה. היא התחננה ששלטה ביצרה, אבל הוא כמובן לא האמין לה כי איך יתכן הדבר.

פעם עמד רבי עקיבא בראש התלמידים וראה פרש רוכב על סוס. ביקש לקרוא לו. אמרו לו: "הרי זה עוקבא החוטא, שהפריד אשת איש מבעלה". אמר להם: "הסו מדברי לשון הרע ושקר, ראו נר דולק על ראשו". קראו לו וביקש רבי עקיבא ללמוד עמו תורה. בא בעלה של האישה ורטן: איך מקרב הרבי

⁴ כאן מרבי ניסים גאון: <https://halachayomit.co.il/he/Default.aspx?HalachaID=4381>

את החוטא שהרס את משפחתי? אמר לו רבי עקיבא: "וכי אינך רואה את האור שהדליקו המלאכים על ראשו?!" שמע האיש והחזיר את אשתו, ומאז כינו את מר עוקבא בשם "נתן דצוציתא", על שם ניצוצות האור שהיו תלויים על ראשו.

כאן מבקש הלב לדעת מה אמרה לו חנה? כיצד עשתה את מה שאינו בדרך הטבע והרגיעה את יצרו ברגע החזק והעוצמתי ביותר בחייו? הדברים מובאים אצל רבי ניסים גאון:

חיבור יפה להישועה פרק כז: ותאמר לו חנה: הנני בידך ותחת כנפיך ואין לי פה להמרות את פיך, אבל אודיעך שבאה לך שעה לקנות חיי העולם הבא!, והיזהר ולא תפסיד שכרך וטוב העולם בדבר מועט ... שלא יוכל אדם להגיע לדבר זה אלא בעמל רב וביגיעה גדולה ואתה יכול להגיע לרצון בוראך בשעה קלה אם תשמע לשכלך ותגער ביצר.

חנה עשתה את מה שחולל כאן משה רבנו: היא הסירה את המסך מאחורי ההצגה והשחקנים. היא גילתה שעוצמת התאוה - אינה רק קליפה ממקור חיצוני, אלא - רגע השיא בבריאת העולמות ובחייו האישיים של עוקבא-נתן. מאחורי גודל החטא, עומדת בכלל נקודת השיא של הזדמנות הבחירה.

במילים אחרות: זיגמונד פרויד טעה. בעוד שהוא לימד שהיצר העמוק ביותר של האדם הוא יצר העונג, האמת היא שיש באדם יצר עמוק יותר: יצר הבחירה בטוב. העונג והתאוה הם רק מדרגה כדי שהאדם ידלג מעליה ויגיע אל דחיית העונג והבחירה בטוב.

הדברים מוכחים מעצמם: נשאל את עצמנו מתי נתן דצוציתא היה מתענג יותר ומתמלא בעצמו? אילו היה נכנע וחוטא חלילה או כשהצליח לעשות את הבלתי יאומן ולשלוט ביצרו? אין ספק שככל שהחטא הוא מפתה, אבל דחיית החטא ממלאת יותר. כי ישנו יצר גבוה יותר מיצר העונג: הבחירה בטוב.

הנה במילותיו הנדירות והמפורשות של הרבי:

לקוטי שיחות ד/1340: מכיוון שהבחירה היא מעיקרי מעלת עבודת האדם, ולכל העניינים והמדרגות צריך להגיע על ידי עבודתו דווקא, לכן ישנה מציאות הרע לעומת כל הבחינות שבקדושה, ולכן אפשר להיות לאדם רצון חזק במילי דעלמא שלמעלה משכל, עד שימסור נפשו על זה, ולא עוד אלא שמצד אחד הרצון דנפש הבהמית הוא בתוקף יותר מהרצון דנפש האלוקית, כי נפש האלוקית עיקרו שכל ונפש הבהמית עיקרה מידות [ומידות הן חזקות לאין ערוך מהשכל].

אלא [המטרה היא ש]כל ענייני האדם יבואו בבחירה דווקא... ולפי שזה מצד טובו יתברך (ששכר העבודה לא יבוא בחינם) נאמר הלשון 'נותן' - בעין יפה. וידיעה זו אשר מציאות הסטרא אחרא היא בכדי שעל ידה יגיע למדרגה עליונה יותר - פועלת שהעבודה תהיה בנקל יותר. וזהו שכתוב 'ראה' דווקא, שצריכה להיות הראייה וההסתכלות במהותה של הקללה - שאמתית כוונתה לסייע לקדושה.

בכך מבוארת הלשון הבלתי רגילה "ראה": שכן כדי לנצח את הקללה, נדרש האדם לחיות חיים של העמקה והתבוננות. אין מספיק סתם לשמוע ולהקשיב, אלא עליו לראות את הדברים בשורשם ולהגיע לחשיפת עומק מהותם.

להעשרת העניין נביא עוד שני מקומות בהם מצאנו ביאור דומה ועשיר: בפרשת חוקת נאמר ציווי מוזר ותמוה וגם בו הובא הלשון החרוג "ראה": "עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוק וראה אותו וחי". רגע אחרי שהוכשו ישראל מהנחשים ונאנקו מכאבים, מצווה הקב"ה להכין נחש נחושת ולתלות אותו גבוה וכל הנשוק יביט בו ויראה אותו - וחי.

ואין צריך להיות מפרש כדי לתמוה: להביט על הנחש?! האם הרפואה יכולה לבוא מראיית הנחש הקדמוני שהוא סמל לעצם עצמותה של הקליפה ומקור החטא?! מה גם שמובא בספרים שאדם שהוכש מבעל חיים מסוים, טוב שלא יביט בו ולא ידבר עליו כי הדבר מזכיר את מקור הנזק?

מבאר רבינו הזקן (והארכנו בשיעור לפרשת חוקת תשפ): כל עוד לא חושפים את מהותה של הקליפה - אי אפשר להתרחק ממנה. כל עוד היא עומדת בטריטוריה בפני עצמה כמקור של הנאה ועונג, היא מהווה פיתוי שאי אפשר לעמוד מולה. לכן חושף הקב"ה את הסוד ומעניק את הגדולה במתנות: הוא אומר תרימו את הנחש למעלה ותביטו עליו כפי שהוא נתפס אצלי. תראו אותו מהצד

העליון שלו, כפי שהוא מתוכנן **בגרות הבמאי**. פתאום תבינו שמטרתה של הקליפה היא לייצר ניסיון שתכליתו לדלג מעליו ולהגיע אל הטוב.

בדרך דומה, מבאר הרבי מליובאוויטש מדרש סתום שנראה ממש כמו מדרש פליאה: "כאשר אמר משה לישראל 'זכור אשר עשה לך עמלק', אמרו לו: כתוב אחד אומר 'זכור את יום השבת' וכתוב אחר אומר 'זכור את אשר עשה לך עמלק' והיאך יתקיימו שניהם? אמר להם: לא דומה כוס של קונדיטון [יין משובח] לכוס של חומץ. זה כוס וזה כוס. וכך זכור לקדש את יום השבת וזכור את עמלק לעונש".

זה מדרש פליאה: מה הבעיה לזכור גם את השבת וגם את עמלק? ולמה ענה משל רחוק מכוסות יין וחומץ, והדגיש "זה כוס וזה כוס"?

אלא (לקו"ש יט/221): התהייה של ישראל היא איך אפשר לזכור תמיד שתי מציאויות סותרות בתכלית כמו יום השבת שמסמל את עיקר נוכחותו של הקב"ה, ובמקביל עמלק שכופר ולועג לעצם מציאות הקדושה? כיצד ניתן 'לזכור', לחיות ולהפנים שתי מציאויות הפוכות?

ענה להם משל מכוסות יין וחומץ: היין והחומץ שניהם באים ממקור אחד – שניהם אותם ענבים, אלא שהחומץ היה יין והחמיץ. וכך "זה כוס וזה כוס". שני הכוסות הם כלים לקבלה והשפעה, אלא שהכוס הזו נועדה כדי להחזיק את היין לשתייה, וזו נועדה כדי להרחיק אותו שלא ישתו ממנה. וכך עמלק נובע בשורשו מאותו מקור קדוש של השבת, אלא שתפקידו הוא להתחפש לנמר ולהפריע.

תכליתו של האדם היא להיות חכם ולקיים את הציווי: "ראה!". לא להסתפק בגישת חיים שטחית, אלא להביט לעומק הדברים ולהבין שלא נברא העולם כולו אלא לשמשי. ומה שנדרש מהאדם הוא להיות זה שמביא גאולה לתוך הגלות וחושף את היד האלוקית שעומדת בבסיס הכול.

בערב חודש הרחמים והסליחות, נבקש מהקב"ה שיאמר לגלותנו די ונזכה כבר לראות בכבוד ה' ממלא את הארץ, בגאולה האמתית בקרוב ממש.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**